

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Карпеко Н. М.,

*здобувач навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України,
м. Харків*

Проаналізовано напрями підвищення ефективності управління середньою освітою на основі розроблення моделі організації діяльності органів місцевого самоврядування з розширення громадської участі в роботі освітніх установ і розвитку міжвідомчої співпраці в розв'язанні проблем фінансового, кадрового, майнового і організаційного характеру.

Ключові слова: організаційний механізм, державно-громадське управління, державне регулювання.

Карпеко Н. М.,

Postgraduate student of ESPC National University of Civil Defense of Ukraine, Kharkiv

AREAS OF IMPROVING THE ORGANIZATIONAL MECHANISM OF STATE REGULATION OF SECONDARY EDUCATION DEVELOPMENT IN UKRAINE

The article analyses the ways of increasing of management efficiency of secondary education through the development of the model of organization of local self-government authorities to facilitate the public participation in the work of educational institutions and development of inter-agency cooperation in addressing issues of financial, personnel, property and organizational character.

Key words: organisational mechanism, local self-government authorities, state regulation.

Нині в системі середньої освіти України відбуваються великі зміни з метою підвищення її якості. З одного боку, це закономірний процес розвитку. З іншого – в Україні у процесі реформування освіти було прийнято низку програм і проектів, реалізація яких вимагає нових підходів як у діяльності самих освітніх установ, так і системи управління в цілому. Тому очевидно, що в сучасних умовах середня освіта перебуває в центрі першочергових державних інтересів. Основною метою сучасного реформування є прискорення модернізації освіти, досягнення сучасної якості освіти, що відповідає запитам суспільства, які адекватно змінюються. Визначено два основних напрями стимулювання, необхідних для системних змін у середній освіті, – це виявлення і пріоритетна підтримка лідерів та упровадження в масову практику елементів нових управлінських механізмів і підходів.

В Україні дослідженням у галузі освіти присвячено численні праці вчених, проте більшість із них спрямовано на вивчення сфери вищої освіти та зачіпає головним чином змістовний компонент освіти. Меншою мірою в цих роботах відбито управлінський аспект, попри те, що зміни в системі освіти вимагають і змін у характері управління нею, упровадження нових управлінських підходів і технологій. Сучасний етап вивчення цієї проблематики характеризується розглядом особливостей становлення і державного реформування системи середньої освіти. До таких досліджень належать роботи А. Андрощука, В. Бесчастного, А. Тихонова, М. Мухіна та ін. [1–5].

Метою статті є проаналізувати напрями вдосконалення організаційного механізму державного регулювання розвитку середньої освіти України.

Розробленню технологій і моделей реформування системи управління освітою значною мірою сприяє реформа, що проводиться в країні. Організація надання середньої освіти та її розвиток є одними з базових повноважень обласних органів влади. Саме

від зазначених систем управління освітою залежить ефективне формування на місцях нової освітньої політики, реалізація державних і регіональних програм, створення нових управлінських технологій, зміна якості навчання, задоволення освітніх запитів, виконання соціального замовлення суспільства [2].

Одним із пріоритетних напрямів, пов'язаних з модернізацією моделі управління освітою на всіх рівнях, стає формування системи державно-громадського управління освітою, розширення громадської участі в управлінні. Проте управління освітою, як і раніше, залишається значною мірою відомчим, а якщо і створюються органи громадського управління, то вони в основному виконують вузький спектр функцій, які не здатні перейняти на себе рішення частини соціальних проблем у сфері освіти, здійснювати постійний і дієвий контроль за проведенням освітньої політики.

При цьому державно-громадське управління є не просто сукупністю державних і громадських органів управління, а системою, заснованою на добровільному прийнятті державою і громадянами певних зобов'язань в управлінні освітою, державна складова гарантує забезпечення доступності й рівних можливостей у здобутті повноцінної якісної освіти, а громадська складова – повноцінну соціалізацію учасників. Співвідношення цих складових має рухливий характер. Якщо сьогодні державна складова переважає, то поступово повинна зростати роль громадської складової, а громадська участь у реалізації вищеперелічених проектів у галузі освіти повинна сприяти профілактиці й мінімізації соціальних ризиків при їх реалізації [3, с. 89].

Ефективність реалізації державних програм і проектів у сфері освіти багато в чому залежить від підтримки громадськістю освітньої політики, що проводиться, тому особливу увагу в дослідженні було приділено аналізу особливостей становлення державно-громадського управління і ролі громадськості в управлінні освітою. У зв'язку з цим виявляється ставлення учасників освітнього процесу (вчителів, батьків, співробітників органів управління освітою) до освітньої політики, що проводиться. Державно-громадське управління поки що не має системного характеру. Тому значення органів державно-громадського управління повинне посилюватися. Чинне законодавство не визначає чітко компетенцію органів державно-громадського управління. Відсутність конкретних повноважень породжує відсутність відповідальності за результати освітньої політики, що проводиться. У сучасних умовах система освіти має бути орієнтована не лише на завдання з боку держави, але і на соціальне замовлення, потрібна орієнтація на реальні потреби співтовариств.

Створення ефективної системи державно-громадського управління освітою, що забезпечує динамічний розвиток і високу якість освіти, її різноманіття, орієнтація на задоволення запитів особи, суспільства і держави є основними умовами подальшого реформування управління освітою [5, с. 45].

У процесі проведеного аналізу визначено, що громадська складова управління освітою може впливати на формування регіональної освітньої політики та її реалізацію, умови здійснення освітнього процесу. Технологія розвитку громадської складової в системі управління включає:

- забезпечення інформування місцевого співтовариства про процеси, що відбуваються в системі освіти;
- активізацію громадськості через роз'яснення прав учасників освітнього процесу,
- навчання керівників освітніх установ і органів управлінь освітою способами взаємодії з громадськістю,
- розроблення нормативної бази для розвитку системи державно-громадського управління освітою, розширення громадської участі в управлінні на регіональному рівні й уповноваження органів громадського управління найважливішими функціями управління: відповідальності за ухвалення рішення, організації виконання їх, контролю результатів;

– формування готовності професійного педагогічного співтовариства і представників громадськості до роботи в умовах відкритості системи освіти.

За результатами дослідження було виявлено основний чинник, що обмежує можливість упровадження цієї технології, – це неопрацьованість основних параметрів і показників оцінювання впливу громадської складової на процес управління. Недостатня розробленість цих показників призводить до труднощів у визначенні пріоритетних проблем, ускладнює постановку найважливіших цілей, відбувається слабка зацікавленість працівників освіти в підвищенні результатів інноваційної діяльності. У системі управління освітою потрібні зміни й у взаємодії регіональної системи з суб'єктами зовнішнього середовища. У першу чергу потрібне створення механізмів партнерських стосунків освітніх установ різних типів і видів з батьками, громадськими організаціями, працевдавцями, іншими групами населення через послідовне передання цим співтовариствам права ухвалення відповідальних рішень. Як необхідні дії можна виділити:

– залучення ресурсів до регіональної системи освіти за рахунок взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища;

– створення системи інформування громадськості про завдання й передбачувані кроки з модернізації освіти;

– зміна контролю функціонування і моніторингу якості освіти в регіональній системі;

– забезпечення прозорості контрольно-вимірювальних процедур у системі освіти й орієнтація їх на збирання інформації, що відбиває міру досягнення цілей і завдань модернізації освіти [4, с. 157].

В управлінні освітою потрібні системні зміни. Для цього необхідне розроблення нової моделі управління освітою. Як приклад пропонуємо освітній округ, що створюється на основі міжрегіональної договірної співпраці, в основу якого покладено принцип співпраці, демократичні методи, які забезпечують велику самостійність підлеглих ланок системи, що дозволяють удосконалити діяльність місцевих органів управління освітою.

Для забезпечення ефективнішої взаємодії органів місцевого самоврядування у складі округу може бути створено координаційну раду округу для вирішення питань функціонування й розвитку системи освіти, координації статутної діяльності освітніх установ округу. У цілях зміцнення зв'язків сфери освіти з місцевим співтовариством і збільшення відкритості сфери освіти створюються громадські органи управління освітою – громадська рада, діяльність якої спрямовано на формування системи громадського контролю над станом системи освіти, реалізацією програми її розвитку, дотриманням законних прав і інтересів тих, що навчається, і працівників освітніх установ, тобто на реалізацію державної політики в галузі освіти з урахуванням потреб місцевого співтовариства [1, с. 55].

Подібне реформування системи управління освітою дозволяє досягти таких результатів:

– формується багаторівнева система мережевої взаємодії: на рівні місцевої освітньої системи та на рівні регіональної системи, де відбувається взаємодія вже між самими освітніми системами;

– відбувається подолання внутрішньогалузевої замкненості через створення громадських рад. У зв'язку з цим важливим для управління системою освіти стає формування позитивного ставлення громадськості до проблем освіти, можливість відкритого обговорення того, що відбувається в освітній системі. Це пояснюється тим, що оцінювати і контролювати якість освітніх послуг, що надаються населенню, раціональність використання засобів, що виділяються на освіту на конкретній території, доцільніше доручати незалежним експертам, а не самим виконавцям соціального замовлення суспільства;

– управління набуває системнішого характеру, де цілі, функції, організаційні структури, механізми і результати будуть взаємопов'язані та складатимуть єдине ціле.

Ефективність діяльності такої системи досягається за рахунок:

- розширення освітнього простору;
- оперативності обміну інформацією між освітніми установами;
- координації ресурсів для участі в державних і обласних програмах та проектах;
- підвищення ефективності взаємодії з громадськістю через створення міжрегіональних громадських рад;
- розширення переліку послуг і ресурсів, що їх установи системи освіти пропонують населенню через створення посередницьких структур – установ додаткових освітніх ресурсних центрів;
- забезпечення орієнтації територіальних систем освіти на місцеві ринки праці [2].

Управління освітою на основі такої співпраці дозволить підвищити ефективність системи управління освітою. Стає можливим об'єднання й координація ресурсів різних регіональних утворень для ефективнішої реалізації державних і регіональних програм і проектів. Підвищення ефективності взаємодії з громадськістю в системі управління освітою через створення громадських рад дозволить забезпечити залучення додаткових коштів в освіту, прозорість при ухваленні управлінських рішень. Як результат, формування соціального замовлення здійснюватиметься органічніше.

В останнє десятиліття одним із ключових принципів управління освітою є принцип децентралізації й автономізації навчальних закладів, коли центр тяжіння в управлінні освітою послідовно переміщується вже на регіональний рівень. Це відбувається у зв'язку з тим, що місцеве самоврядування є однією з найважливіших умов становлення громадянського суспільства. Дотримання принципу децентралізації управління освітою сприятиме створенню необхідних умов, за яких органи місцевого самоврядування стають реальним суб'єктом управління розвитком освіти, що забезпечує кожному, хто проживає на цій території, організацію повноти і якості освіти. Формування, функціонування й розвиток інституту освіти розглядається як одна з основних функцій держави. Формування загальної державної політики в галузі освіти і розподіл обов'язків і відповідальності на всі рівні управління підкреслює і забезпечує цілісність системи освіти в Україні та єдність системи управління нею.

У процесі управління освітою в сучасній Україні беруть участь різні органи державної влади, місцевого самоврядування і громадського управління. Аналіз проблем розподілу повноважень між різними рівнями влади в сучасній Україні показує тенденцію до децентралізації освіти, коли відбувається зміщення повноважень у реалізації освітньої політики на регіональний рівень. На відміну від органів державної влади, діяльність яких спрямовано на розроблення політики і законодавчих основ у галузі освіти, органи місцевого самоврядування забезпечують практичну реалізацію цієї політики і дотримання законодавчих норм на своїй території за допомогою цілеспрямованої організаційної діяльності. При цьому принципово змінюється характер управління у сфері освіти. Якщо на нижньому рівні державної влади – рівні суб'єкта – управління має переважно адміністративний характер, то в рамках місцевого самоврядування воно стає демократичнішим. Організаційною основою державної освітньої політики в Україні є низка комплексних цільових програм на тривалу перспективу, що визначають основні принципи розвитку і модернізації української освіти.

Список використаних джерел

1. Андрощук А. Г. Освіта у країнах європейської спільноти: структура і управління / А. Г. Андрощук // Проблеми науки. – 2000. – № 8. – С. 54–60. № 9. – С. 54–59.
2. Бесчастний В. М. Розвиток інформаційного суспільства як позитивний чинник впливу на якість управління вітчизняною освітою / В. М. Бесчастний // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2009. – № 4. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua> .

3. Тихонов А. Н. Управление современным образованием: социальные и экономические аспекты / А. Н. Тихонов. – Х. : Вита пресс, 2008. – 127 с.
4. Шляхи підвищення якості управління інноваційною діяльністю в освітній установі : зб. ст. / за ред. М. І. Мухіна. – К. : Педаг. акад. післядиплом. освіти, 2008. – 360 с.
5. Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти : наук.-метод. посіб. – К. : Актуал. освіта, 2002. – 312 с.

Надійшла до редколегії 06.05.2016 р.